

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR” - TÂRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

TEZĂ DE DOCTORAT

Rezumat

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Cornel Moraru

DOCTORAND:

Melinda (Crăciun) Decsei

TÂRGU-MUREȘ

2011

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII, TINERETULUI ȘI SPORTULUI
UNIVERSITATEA „PETRU MAIOR” - TÂRGU-MUREȘ
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ȘI LITERE**

**JURNALUL ȘI PARADIGMA SCRISULUI
FEMININ**

Rezumat

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. Cornel Moraru

DOCTORAND:

Melinda (Crăciun) Decsei

TÂRGU-MUREȘ

2011

CUPRINS

INTRODUCERE	p. 7
Partea I	p. 13
I. LITERATURA FEMININĂ	p. 13
1. Contextul social – istoric interbelic. Generalități.....	p. 13
2. Conceptul de „literatură feminină”- istoric și accepțiuni.....	p. 19
3. Eliberarea conceptului de „feminin” de conotații sexuale.....	p. 25
4. Elogii și imputări sau despre două femei „în lumea bărbaților”.....	p. 44
5. Concluzii.....	p. 53
II. EUL CREATOR	p. 55
1. Scindarea eului.....	p. 55
2. Eul ca alteritate.....	p. 60
3. Jung și teoria arhetipurilor: <i>animus</i> și <i>anima</i>	p. 66
4. Despre metode.....	p. 71
5. Direcția fenomenologică bachelardiană.....	p. 76
6. Poetica reveriei.....	p. 82
7. Concluzii.....	p. 85
III. JURNALUL INTIM	p. 87
1. Un posibil punct de plecare.....	p. 87
2. Jurnalul – un gen literar.....	p. 91
3. Ce este jurnalul intim? Definiri posibile.....	p. 96
4. Funcțiile textului confesiv.....	p. 108
5. Scurt istoric, sau o succintă orientare în timp și spațiu.....	p. 114
6. Concluzii.....	p. 126
Partea a II-a	p. 128

I. C. A. Rosetti – <i>Jurnalul meu</i>	p. 129
1. Jurnalul ca operă.....	p. 129
2. Primul jurnal intim în literatura română.....	p. 133
3. Final de criză - final de jurnal.....	p. 142
4. Coordonate ale textului diaristic.....	p. 145
II. Alice Voinescu – <i>Jurnal</i>	p. 148
1. Ființa socială.....	p. 148
2. Eul diarist.....	p. 154
3. Cetățeanul.....	p. 159
4. Fundalul.....	p. 164
5. Raportul cu Dumnezeu.....	p. 167
6. Portrete.....	p. 172
7. Considerații finale.....	p. 173
III. Mihail Sebastian – <i>Jurnal</i>	p. 176
1. Mihail Sebastian – scriitorul.....	p. 177
2. Mihail Sebastian – diaristul.....	p. 182
3. Identitate și destin.....	p. 189
4. Principalele teme ale jurnalului.....	p. 192
IV. Constantin Fântâneru – <i>Jurnal</i>	p. 197
1. Cine este Constantin Fântâneru?.....	p. 197
2. Un <i>Jurnal</i> al deplinei maturități.....	p. 198
3. Despre „nevoia de revenire”.....	p.201
4. Coordonatele textului.....	p. 207
5. O posibilă structurare.....	p. 214
V. Ioana Em. Petrescu – <i>Jurnal</i>	p. 216
1. Universul operei.....	p. 216
2. Diaristul.....	p. 218
3. „Câtă luciditate, atâta dramă”.....	p. 222
4. Poetica jurnalului petrescian.....	p. 224
5. Ochiul critic.....	p.229

VI. Mircea Cărtărescu – <i>Jurnal</i>	p. 231
1. Mircea Cărtărescu – spectacolul eului postmodern.....	p. 231
2. Spectacolul cărtărescian.....	p. 232
3. „...Nu mai pot să scriu”.....	p. 234
4. Funcțiile textului confesiv.....	p. 236
5. „Nu mai pot să fiu”.....	p. 240
6. Ipostaze ale diaristului.....	p. 245
7. Jurnalul – un joc de măști.....	p. 252
VII. Ioan F. Pop – <i>Jurnal aproape închipuit</i>	p. 261
1. Jurnalul de călătorie – un alt fel de spectacol al eului.....	p. 261
2. O joacă postmodernă: Ioan F. Pop, <i>Jurnal aproape real</i>	p. 264
3. Simetria construcției – un suport psihologic.....	p. 266
4. Clauzele textului confesiv – A fi sau a nu fi literatură.....	p. 274
VIII. În loc de încheiere:	
Blogosfera – o lume paralelă. Blogul – un alt fel de jurnal.....	p. 281
Anexe	p. 288
1. Anexa 1.....	p. 288
2. Anexa 2.....	p. 290
Concluzii	p. 295
Bibliografie	p. 308

Jurnalul și paradigma scrisului feminin

Rezumat

Lucrarea *Jurnalul și paradigma scrisului feminin* își propune analiza unor jurnale din perspectiva apartenenței acestora la o paradigmă a cărei coordonate ar consta în seria de trăsături ce au fost atribuite de-a lungul timpului, începând cu perioada interbelică la noi, prozei scrise de femei. Această paradigmă am numit-o paradigma scrisului feminin, utilizând categoria femininului ca și categorie de gen, eliberată de orice conotație sexuală.

În *Introducere* am clarificat distincția operată de sociologie între gen/gender și sex, (folosindu-ne de teoria psihologului Robert Stoller), pentru a ne arăta opțiunea spre categoria de gen. Tot în acest capitol introductiv am clarificat coordonatele paradigmei scrisului feminin (scrisul fiind echivalent cu termenul de scriitură), plecând de la trăsăturile care au fost atribuite, de-a lungul timpului prozei scrise de femei: sentimentalismul, susceptibilitatea, ingenuitatea erotică, autoanaliza lucidă, excesul de sondare a psihicului uman, senzualitatea, erotismul, căldura iradiantă, emoția metafizică, rafinamentul sau speculativitatea fiind doar câteva din coordonatele menționate.

Lucrarea cuprinde două părți: **Partea I**, preponderent teoretică, enunță premisele care permit construirea paradigmei amintite, iar **Partea a II-a**, o parte analitică, verifică dacă trăsăturile ce stau la baza construirii paradigmei se regăsesc într-un număr de șapte jurnale, din epoci diferite, scrise sau nu cu gândul de a fi publicate. Ultimul capitol, **În loc de încheiere, Blogosfera – o lume paralelă. Blogul – un alt fel de jurnal**, deschide porțile înspre o lume deja extrem de populată de „jurnale intime”, cum le spun autorii lor, existente în lumea virtuală, un soi de egografii care nu mai respectă legea confidențialității, dar au funcții asemănătoare (sau identice) cu cele ale jurnalelor intime. În acest context, am atașat două anexe, care cuprind câte o „poetică” a blogului, prima a blogului obișnuit, iar a doua a blogului cultural.

Concluziile au menirea de a puncta pașii demersului, precum și de a reaminti metodele critice utilizate, cu scopul de a evidenția faptul că acest tip de abordare nu se vrea o metodă, ci

este doar o perspectivă posibilă. Privind conceptul de feminin eliberat de conotații sexuale, valorificând achizițiile criticii interbelice și ulterioare cu privire la proza scrisă de femei, s-a arătat că majoritatea trăsăturilor identificate în proza „feminină” se găsesc în jurnalele intime, permițând încadrarea lor în paradigma scrisului feminin.

Despre feminitatea jurnalelor intime se vorbește în diaristică deja din anii '80. Béatrice Didier, de exemplu, vorbește despre un soi de feminitate a jurnalelor, ce ar consta în pasivitatea scrierii sau în lipsa unei cauzalități explicit exprimate. Mircea Mihăieș sau Eugen Simion amintesc și ei, fără a accentua, că se impută adesea scriiturii diaristice feminitatea, prin aceasta înțelegând intimismul, deschiderea spre erotism sau susceptibilitatea, primate, în ansamblu, ca puncte „slabe”, atacabile ale textelor. Alte voci critice fac distincția clară între jurnale scrise de femei și jurnale scrise de bărbați, susținând că jurnalul feminin este relațional, că memoria femeilor înseamnă mai ales verb, derivat din oralitatea societăților tradiționale care le încredința misiunea de povestitoare ale comunității sătești, spre deosebire de bărbați, care scriu un jurnal autocentrat.¹ Totuși, în general, ideea ce se degajă după consultarea criticii de specialitate este că jurnalul, în esență are o deschidere feminină.

Ce ne-am propus în prima parte a lucrării a fost să găsim resortul care stă la baza acestei orientări feminine, folosindu-ne de avantajele ultimelor cuceriri din domenii precum psihanaliza sau fenomenologia și să verificăm dacă teoria funcționează, prin aplicarea ei, în partea a II-a, asupra câtorva jurnale din literatura română.

Intrarea psihanalizei în câmpul literaturii o dată cu Freud, care mulțumea poezilor și filozofilor pentru că descoperiseră înaintea lui inconștientul, considerând că arta reprezintă acea atingere în imaginar a dorinței intangibile în real, a fost primul pas important pentru demersul nostru. Estetica obiectului artistic și relațiile sale cu procesele psihice se extinde, după Freud, cu studiul sinelui văzut ca ridicându-se împotriva lumii și cu consecințele asupra aspectului formal

¹ Françoise Simonet-Tenant, *Le journal intime. Genre littéraire et écriture ordinaire*, Paris, Édition Nathan, 2001, p. 52.

al artei. Textul literar devine complementar scriitorului, exact ca și pentru cititor – așa cum este el implicat în încercarea interpretativă, critică, de a experimenta fictivul imaginat de celălalt. Așadar, procesul artistic devine, prin această prismă, o oscilare între acceptare și respingere, satisfacție și negare. Această ambivalență (prezentă și în jurnale) pare a fi caracteristică pentru încercările eului de a înțelege lumea ca și complementară sau ca o oglindă ce reflectă imaginile (de preferință favorabile).

S-a descoperit și s-a întărit constatarea că textele jurnalelor sunt construite ambiguu, dar și faptul că sunt ambigue și în interpretare, deoarece cititorul îl va căuta în ele pe *celălalt* care lipsește. Depășim, prin această perspectivă, critica biografică sainte – beuviană (de care ne folosim pe alocuri), deoarece prin jurnal noi nu căutăm doar să cunoaștem viața unui autor pentru a-i înțelege opera, chiar dacă acceptăm că uneori opera nu este altceva decât raportul scriitorului cu lumea și cu aproapele (sau chiar cu sinele). Critica psihanalitică întinde o mână de ajutor demersului nostru, deoarece plecăm de la premisa că opera dezvăluie inconștientul. Subiectul care scrie, în opinia lui Lacan, nu poate decât să lase adevărul să vorbească, prezentându-se el însuși ca un text. Psihocritica lui Mauron ne învață să urmărim în operă personalitatea inconștientă a scriitorului, citindu-i viața la lumina operei (jurnalului). O dată cu psihanaliza existențială a lui Jean Paul Sartre, o metodă „progresiv - regresivă”², unim dialectic cercetarea istorică și analiza operei. Sarcina este dificilă, mai ales pentru că textul opune rezistență, ca și visul. Din acest motiv, am adăugat o abordare proprie criticii tematice. Plecând de la eul creator, care se transformă în și prin opera sa, preocupându-se de actul de conștiință care se dezvăluie percepând eul în fluctuațiile sale, critica tematică acordă o mare importanță eului cu tot ceea ce îl înconjoară, bazându-se mai ales pe fenomenologie. Am arătat că, spre deosebire de critica psihologică a id-ului (centrată aproape exclusiv pe autor), critica psihologică a eului începe procesul de analizare a răspunsului cititorului prin alierea la *Noua Critică* și proclamă autonomia textului (sensurile nu sunt căutate în psihicul individual, în fantezia personală, ci în codurile publice ale personalului, în ceea ce se poate împărți reciproc). Psihanaliștii eului, spre deosebire de psihanaliztii id-ului, își construiesc teoria pe baza ideii lui Freud că psihanaliza este un instrument care permite eului să ajungă la o cucerire progresivă a id-ului; ei încearcă să arate

² Vezi Gérard Gengembre, *Marile curente ale criticii literare*, Traducere de Liliana Buruiană Popovici, Editura Institutul European, Iași, 2000, p. 23.

cum eul social reușește să impună limite id-ului. Interpretarea lui Jung– cea a arhetipurilor și a inconștientului colectiv – ne-a arătat că el organizează orice text într-o suprafață narativă compusă din imagini și o adâncime textuală unde se stabilesc legăturile cu arhetipurile. Plecând de la teoria jungiană, am arătat că textul jurnalului este considerat ca având două nivele (ca și visul): limba, care produce sensuri (prin intermediul condensării și înlocuirii), și simbolurile (prin intermediul succesiunilor în care apar imaginile primordiale). Îmbinarea dintre cele două niveluri conferă caracter feminin jurnalului.

Prin trimiterea spre dualitatea *anima-animus*, care înfruntă „persona“ (aceasta desemnând ab-origine masca purtată de actor „ o mască a psihicului colectiv, o mască ce simulează individualitatea făcându-i pe ceilalți și pe individul însuși să creadă în individualizare, în vreme ce ea rămâne totuși un rol recitat de către psihicul colectiv.”) s-a arătat faptul că niciun bărbat nu este în întregime doar masculin, fără a conține ceva feminin și invers. Spre deosebire de *anima* care produce capricii, *animus* provoacă opinii. Opiniile dictate de *animus* au caracterul unor convingeri solide, greu de clătinat, astfel concepute ca și cum ar fi existențe, ele nu sunt gândite, ci deja în întregime prezente. Prin urmare, în scris, acolo unde spațiul intim al jurnalului permite dezbrăcarea eului de toate constrângerile sociale, acesta se poate manifesta liber, dând glas nevoii de a fi copilăros, plictisitor, imatur, ratat, narcisist, bârfitor, fanatic sau egoist, despiciând „firul în patru”, desconsiderând orice regulă de ortografie, punctuație sau vocabular, dând glas nevoii de (auto)exprimare, adică dând glas *animei*.

Trăsăturile enumerate pot fi desprinse, de regulă, din orice jurnal, și se consideră a fi trăsături ce țin de natura feminină, chiar dacă femininul nu se suprapune mereu peste eul biologic.

Am folosit pentru demonstrație și demersul bachelardian, care susține că faptul de conștiință este primordial și se află la baza subiectului și a lumii care percepe, fiindcă acestea există în cadrul raporturilor care le definesc ființa. Reveria, pe care o revalorizează, nu este pentru el un obiect de studiu, ci de visare. Criticul crede în ea ca într-o facultate naturală, ca într-un mod de a fi. Distincția clară pe care o face între vis și reverie îl plasează pe un palier diferit față de psihanaliză. Astfel, pentru el, reveria nu este un vis decăzut, lipsit de mister, ci un fenomen spiritual, pentru că intervenția conștiinței este, în acest caz, decisivă. În opinia lui, în

reverie se manifestă un cogito al visătorului, ceea ce îl face să caute reveria în vis și nu visul în reverie. „Reveria fără drame, fără evenimente, fără complicații ne dă adevăratul repaus, repausul femininului. Ea ne dăruiește dulceața vieții. Dulceață, lentoare, liniște – iată deviza reveriei în anima.”³ Jurnalul, în cea mai mare parte a sa, nu este altceva decât rezultatul unei astfel de reverii, deoarece eul diarist, respectând clauza confidențialității, în momentul redactării notelor intime se sustrage din lumea în care trăiește, se izolează și fizic de exterior, își creează o atmosferă propice, dacă nu este deja creată de lăsarea serii, intră într-o stare de dialog cu sine și cu lumea în această stare de reverie, guvernată de *anima*. Or, în aceste condiții, textul creat respiră prin pori feminini.

Pe aceste considerente am construit paradigma scrisului feminin, o paradigmă încăpătoare pentru toate acele opere din care se desprind caracteristici de natură feminină. Am încadrat aici jurnalul intim deoarece, ca gen literar, se mulează fără dificultate pe șabloanele construite de critică pentru literatura scrisă de femei, mai ales în epoca interbelică.

Prima parte se deschide cu un capitol intitulat *Literatura feminină*, capitol menit să clarifice accepțiunile pe care le-a avut, de-a lungul timpului acest concept, începând cu perioada interbelică, atunci când este folosit pentru prima oară la noi. Subcapitolul *Contextul social – istoric interbelic. Generalități*, are menirea de a arăta că avem de-a face, în perioada interbelică, cu un moment de răscruce, întrucât vechile stări de fapt au cedat rapid locul celor noi, remarcându-se o evoluție în ceea ce privește căutarea de sine și încercarea de autodefinire și autocunoaștere. Sondate, de multe ori, cu eșecuri, dar și cu momente de iluminare, aceste căutări presupun explorarea specifică a tărâmului lăuntric al experienței, de unde va deriva drama cunoașterii la omul modern. Literatura, la rândul ei, va fi investită cu funcția de cunoaștere, în sensul în care, aceasta din urmă, (cunoașterea), se va preocupa de întemeierea și asimilarea unor modele alternative, față de cel științific. Căutarea pe care o întreprinde acum romanul, de exemplu, nu este socială, ci „fenomenologică”, fiind vorba de o explorare a modului în care adevărul ni se arată. Principiul „artei pentru artă” este înlocuit de cel al „artei pentru adevăr”. „Arta este un mijloc de cunoaștere. Un formidabil mijloc de pătrundere și de obiectivare a

³ Gaston Bachelard, *Poetica reveriei*, traducere din limba franceză de Luminița Brăileanu, prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Pitești, 2005, p. 28.

sufletelor omenești, acolo unde știința nu poate ajunge”, scria Camil Petrescu în 1936⁴. Referindu-se la arta romanului, H. Bergson o numea artă care poate cunoaște omul mai bine decât omul însuși, pentru că obiectivează, făcând prezent „ceea ce a încetat să mai existe în momentul în care a fost exprimat”.⁵ Romanul care denumește un univers particular se comunică și generează, în același timp, un acut sentiment al efemerului ce înfrânge universul coerent, afirmându-l pe cel asimetric, „felia de viață”, „ciobul de existență” care, denumind intimitatea, induce sentimentul autenticității. De aceea creatorul din spatele operei este înlocuit de propriul său jurnal sau de corespondență și „documentarul”, ce își integrează (auto)biografiile, memoriile, scrisorile și dosarele existențiale, este subminat de principiul fragmentarului, cu alte cuvinte, se (re)descompune în biografii, memorii și acte, corporalizând timpul și actul cunoașterii.

Preferința înregistrată acum pentru literatura de mărturisire poate fi explicată prin faptul că aceasta vizează evenimentul trăit („faptul biografic prin excelență: situația concretă în care se află omul, față de care reacționează în felul său personal, care lasă adesea urme adânci asupra configurației operei, deoarece se constituie în experiență structuratoare a personalității”⁶), în raport cu cel asumat. Scriitorul caută, în literatura mărturisirilor, o eliberare a eului prin funcția cathartică a confesiunii, iar cititorul, saturat de ficțiune, dorește să citească un text „ca în viață”. Ficțiunea în sine nu mai constituie o modalitate capabilă de a-l sustrage pe omul modern forțelor realului, deoarece, în multe privințe, realitatea unui cotidian agresiv depășește ficțiunea. Din moment ce jurnalul, memoriile, corespondența relatează fără artificii fapte reale mai cutremurătoare decât tot ce s-a imaginat vreodată, romanele își pierd poziția privilegiată de altă dată. În această situație, cititorul aflat sub presiunea unor forțe incontroleabile se reîntoarce la sursele primare ale literaturii, unde este reprezentată experiența directă, nemijlocită a unui individ, iar subiectivitatea se poate manifesta nestingherită.

Peste acest moment psihologic extrem de efervescent în literatură și cultură se suprapune și perioada în care femeia, ca membru activ al societății în care trăiește, poate să-și manifeste plener libertățile. Femeia scriitor a perioadei cultivă, în spiritul vremii, o proză autocentrată, psihologizantă, deci intimistă, dând naștere unei direcții de interpretare ce

⁴ În *Teze și antiteze*, Editura Gramar, București, 2002, p. 8.

⁵ Apud. Diana Vrabie, *O posibilă tipologie a autenticității*, în „Philologica Jassyensia”, An I, Nr. 1-2, 2005, p. 265

⁶ Ștefan Augustin Doinaș, *Măștile adevărului poetic*, București, Cartea Românească, 1993, p. 306.

cataloghează în epocă drept „feminin” tot ceea ce sondează psihicul uman, tot ceea ce recurge la analiză sau se pierde în tehnica detaliului (ne)semnificativ. Fiind vorba de începuturile literaturii scrise de femei la noi, este ușor de înțeles de ce ele s-au pliat primele pe „moda” vremii, fiind într-o căutare, de fapt, a propriei voci epice. Discuția din subcapitolul **Conceptul de „literatura feminină”**. **Istoric și accepțiuni**, caută nu numai să lămurească izvoarele etichetei, conform direcțiilor critice, dar urmărește și modul în care a fost percepută această literatură de-a lungul timpului la noi. Analiza detaliată a operelor Elenei Zaharia-Filipaș și Lianeii Cozea, precum și a *Anchetelor* publicate de Liana Cozea despre literatura feminină a căutat să evidențieze că cercetarea de astăzi continuă discuția despre literatura scrisă de femei, arătând particularitățile ei, dar valorificând achizițiile științelor moderne, pentru a arăta că literatura nu e nici masculină, nici feminină, ci doar „bine scrisă”.

Punerea în discuție a celor două scriitoare (și simboluri ale mișcării feministe europene și mondiale) Virginia Woolf și Simone de Beauvoir în subcapitolul **Elogii și imputări sau despre două „femei în lumea bărbaților”**, are rolul de a demonstra că opera femeilor a fost judecată și în afara țării, de multe ori prin prisma sexualității scriitorului și nu prin valoarea cărților sale.

Concluzia capitolului conduce înspre ideea că în critică, astăzi, se intuiește suprapunerea injustă a conceptului de *feminin* peste literatura scrisă de femei, fără a da mare importanță aspectului. Din acest motiv se impune o punere în discuție, cu scopul de a utiliza achizițiile, dar de a reconfigura perspectiva de abordare.

În capitolul al II-lea, **Eul creator**, am încercat să privim din perspective diferite, de-a lungul timpului, începând cu Antichitatea, modul în care ia naștere conștiința de sine și modul în care se manifestă această conștiință în artă. Aici am detaliat metodele de lucru folosite în demonstrația întreprinsă de noi, oprindu-ne, într-un subcapitol, la perspectiva fenomenologică bachelardiană, pe care am încercat s-o adaptăm, în interpretare, la cazul particular al jurnalului intim.

Teoria lui Bachelard propune aplicarea psihanalizei pentru studierea unei teorii științifice, a unei noțiuni științifice, a structurilor științei, fără a analiza psihismul savantului. Pentru Gaston Bachelard, evenimentul creativ prin excelență este constituirea imaginii poetice, ivirea acesteia din adâncurile ființei, din substraturile creativității (acolo unde stau alăturate, încă imprecise și

nedelimitate, fantasmeme, arhetipurile, obsesiile formative etc.). Imaginea, așa cum o înțelege Bachelard, nu mai are nimic din imaginea retoricii, fiind un fenomen de amplitudine a visării în care se exprimă, integral, fondul fantasmatic al ființei. Ea, (imaginea), este izvor absolut al creativității, punct originar la propriu, aflat dincolo de orice determinare de natură socială sau culturală și vorbind direct din interiorul ființei. Fiind fenomenul originar prin excelență al literaturii, imaginea vorbește în această limbă pură, de dinaintea oricăror determinante și atribute calificative. Ea, (imaginea), este aceea care oglindește psihismul cel mai elementar, cel mai profund și cel mai ofensiv. Or, imaginea este și elementul de bază care stă la temeliile jurnalului intim, fie că este vorba de imaginea lumii în care trăiește sau călătorește diaristul, fie că se pune în discuție imaginea propriului eu. Dacă acceptăm teoria bachelardiană a reveriei și plecăm de la considerațiile sale asupra operei poetice, observând cu atenție felul în care îl privește pe poet în starea de reverie, putem extinde acest tip de cercetare și asupra jurnalului intim care, ca operă literară se naște din același străfund al ființei, în stare indusă, mai ales seara, în intimitate absolută, stare ce eliberează ființa de toate complexele sau îngrădirile impuse de societate, permițând manifestarea plenară a *animei*, *efeminând* scrisul.

Al treilea capitol, *Jurnalul intim*, caută nu numai să arate, pe urmele poeticienilor francezi și americani, respectiv autohtoni, că jurnalul este literatură, dar caută să demonstreze că este o literatură feminină ce se naște ca rezultat al reveriei, având ca trăsături toate coordonatele paradigmei scrisului feminin.

Așezată între exercițiu stilistic, mărturisire, mărturie, clipă de viață și destin, jurnalul intim mijlocește o întâlnire cu un *celălalt* îndeobște secret. Un *celălalt* cu multiple chipuri, care se dezvăluie chiar și atunci când caută camuflajul sau când se descoperă pe sine ca *altul*. Căutarea acestei alter identități conferă scriiturii intimism, imprimă fragmentaritate, născută din trăirea intensă a căutării, iar analizele psihologice minuțioase, pasajele descriptive, de multe ori impregnate de lirism, împing textul în paradigma scrisului feminin. Dacă mai adăugăm acestor observații și câteva din trăsăturile generale ale textului diaristic ce se nasc ca răspuns la întrebări precum: De ce se scrie jurnal? Care e definiția genului? Care sunt motivațiile autorilor care îl practică? Există o tipologie a jurnalului? (jurnalul egolatu, jurnalul „de bord”, jurnalul maniacal, jurnalul documentar, jurnalul de idei, jurnalul marilor secunzi, jurnalul „sapiențial” etc.)

deschidem o dezbatere provocatoare despre categoriile „inavuabilului”: discreția, aluzia, codul, refulările de tot soiul, adică „psihanalizabilul” în sens larg.

Verificarea trăsăturilor amintite ca fiind coordonatele paradigmei scrisului feminin s-a realizat, în **Partea a II-a**, în analiza unui număr de șapte jurnale, alese nu întâmplător din multitudinea de texte diaristice aflate la îndemâna oricărui cititor. Pe aceste texte s-au practicat două tipuri de lectură psihanalitică: o *lectură simptomală* sau indicială, care face din operă o formațiune de compromis între inconștient și conștient, deoarece simptomul este în același timp și mască și revelator al dorinței inconștiente și o *lectură structurală*, prin care am asociat texte de origine diferită, pentru a dezvălui o structură universală (după modelul lui André Green, *Un oeil en trop*, care studiază, de exemplu, modelul oedipian în teatru de la Eschil la Racine). Interpretarea textelor s-a realizat însă în maniera impusă de critica tematică (Georges Poulet, Jean Rousset, Jean Starobinski, Jean-Pierre Richard), îmbinată cu perspectiva Juliei Kristeva, care vede textul ca produs al unei scriituri, o scriitură de tip feminin, în cazul jurnalului, susținem noi.

C. A. Rosetti, primul diarist analizat, este reprezentantul unui curent literar ce favorizează întoarcerea omului spre sine, având, ca modalitate de exprimare specifică, o retorică voit teatrală. Totuși, apariția jurnalului său reprezintă un eveniment în diaristica autohtonă, un adevărat punct de reper în domeniu, deci ignorarea textului său ar fi fost impardonabilă, chiar dacă scriitura de tip feminin este un clișeu al epocii. Emfaza, teatralitatea, frazele impregnate de lirism, susceptibilitatea sunt doar câteva trăsături ce permit încadrarea textului în paradigma scrisului feminin.

Jurnalul **Alicei Voinescu** reprezintă un argument cu care contrazicem opinia călinesciană că jurnal țin doar „femeile romanțioase și tinerii imberbi”. Atât jurnalul ei, cât și cel al lui Constantin Fântâneru, sunt jurnale de maturitate și expresia lucidă a doi oameni aflați sub „vremi”. Personalitatea fascinantă a omului Alice Voinescu, așa cum reiese din mărturiile celor care au cunoscut-o, se deconstruiește cu finețe și minuțiozitate în rândurile textului, avântându-se pe drumul conștiinței, reconstruindu-se din angoase. Abordarea acestui text prin metoda oglinzii are drept scop evidențierea acelor trăsături ale scriiturii care permit încadrarea textului în paradigma scrisului feminin, fără a lega acest aspect de sexul biologic al diaristei. Din acest

motiv, elemente biografice relevante și mărturii ale cunoșcărilor și-au găsit locul pe spații largi, dând la iveală o personalitate puternică, erudită, verticală, ce străbate cu fruntea sus istoria atât de nedreaptă cu ea, fie că privim lucrurile din unghi social, fie că le privim din unghi personal. Susceptibilitatea, emoția metafizică, fragilitatea sunt doar câteva trăsături ce se degajă firesc din scrisul autoarei, permițând încadrarea textului în paradigma scrisului feminin.

Jurnalul lui **Mihail Sebastian** atrage atenția datorită dublei identități a autorului, ce conferă particularitate scriiturii intime. Profunzimea textului derivă și din originea evreiască a scriitorului, deoarece iudaismul, atât ca religie cât și ca situație, predispune la confesiune.⁷ Peste stratul identitar se suprapune și stratul ontologic (Sebastian este reprezentant al „tinerei generații” de la „Criterion”, sub influența lui Nae Ionescu), dar și cel istoric (iminența celui De-al Doilea Război Mondial favorizează abandonarea ficțiunii în favoarea unor forme de comunicare directă), conferind scriiturii originalitate atât în reflectarea epocii cât și în proiecția eului în această perioadă tulbură. Posibilitatea încadrării textului în paradigma scrisului feminin derivă din sensibilitatea scriiturii, din observațiile subtile și, totodată, din autoanaliza lucidă la care se supune diaristul.

În același timp, jurnalul a atras atenția noastră deoarece avem de-a face cu un scriitor a cărui operă se salvează tocmai datorită acestui jurnal, care, în opinia criticilor, se ridică, din punct de vedere valoric, deasupra volumelor sale de literatură.

Constantin Fântâneru, cunoscut azi mai degrabă datorită faptului că a fost meditatorul lui Noica pentru limbile clasice, este un scriitor uitat al generației '30, al cărui jurnal, editat de Aurel Sasu în colecția „Restituiri”, se concretizează într-un discurs fascinant despre damnarea scriitorului. Departate de patetisme romantice, avem în față o confesiunea de maturitate ce permite greu accesul în străfundul ființei, călirea conferită de viață pătrunzându-l adânc pe autor. Fiind o structură clasică, deprinsă cu severe exerciții de autoeducație, diaristul se dezvăluie vag, lent, voalat într-un text concentrat, a cărui resorturi feminine se întrevăd cu dificultate. Sensibilitatea scriiturii se degajă din fine observații și analize, autoanaliza și luciditatea conlucrând în direcția încadrării textului în paradigma scrisului feminin.

⁷ Vezi Jaques Lecarme și Éliane Lecarme-Tabone, *L'Autobiographie*, Paris, Armand Colin, 1997, p. 43.

Ioana Em. Petrescu este ultimul diarist din seria celor care și-au scris jurnalele respectând cu strictețe legea confidențialității (un alt criteriu avut în vedere pentru selectarea textelor până aici). Eminentul profesor clujean și strălucitul critic literar cunoscut cititorului din opera deja publicată înaintea jurnalului dezvăluie, în textele critice, o scriitură cerebrală ce configurează o filosofie a culturii, urmărind producerea sensului în creația culturală.

Eul diarist, ca în cele mai multe cazuri, diferă profund de omul, profesorul, criticul literar Ioana Em. Petrescu. Ceea ce susține teoria noastră este faptul că discursul acestui eu se modifică și diferă profund de discursul critic cerebral, primind un accent feminin, imprimat de latura specifică a psihismului uman care intră în acțiune atunci când se creează jurnalul, și anume, anima. Dacă opera critică a autoarei se remarcă prin nevoia „de a organiza realul, de a-i da formă, de a-l face inteligibil la nivelul percepției, geometrizându-l”⁸, adică prin trăsături specifice animus-ului, jurnalul este o mărturie simplă a unei sensibilități superioare, a unor angoase destructive, dar mai ales a felului în care scriitura se modifică în funcție de destinatar. Scris în scop strict personal, cu gândul la un proiect autobiografic, jurnalul petrescian este probabil cel mai potrivit exemplu pentru jocul de măști din textul intim.

Cu convingerea că jurnalul este o creație a arhetipului feminin din Psihe-ul creator, am abordat, în ultima parte a lucrării, două jurnale ce au fost scrise cu scopul de a fi publicate sau, chiar dacă nu cu acest scop deliberat, au văzut lumina tiparului în timpul vieții scriitorului.

Jurnalul lui **Mircea Cărtărescu** a adus dovada că anularea confidențialității nu anulează și feminitatea discursului. Sprijinul acordat de elemente postmoderne ce susțin feminitatea scriiturii precum discontinuitatea ideilor, ingeniozitatea, egocentrismul se adaugă la fragmentaritatea specifică genului diarist, conducând spre ideea că jurnalul, destinat sau nu publicării, născut în liniștea reveriei, de un eu izolat în acel moment de orice influență externă, aparține paradigmei scrisului feminin.

Spectacolul oferit de eul cărtărescian s-a încadrat cu ușurință în coordonatele trasate paradigmei scrisului feminin, deoarece discursul discontinuu, presărat cu relatarea viselor

⁸ Ion Vlad, *Conceptele istoriei literare și fascinația textului*, în *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu*, volum realizat de Diana Adamek și Ioana Bot, Editura Dacia, Cluj, 1991, pag. 57.

devenite leitmotive ale textului, eliberat până la schematic de elemente biografice, a dat naștere unei egografii profund feminine (după cum admitea și scriitorul), și valoroase, nu numai pentru că demonstrează un mare talent al scriiturii, ci pentru că, utilizând convențiile unui gen literar, respectând totodată trăsăturile curentului pe care l-a teoretizat și în care s-a încadrat firesc, dă naștere unui text original în artificialitatea sa.

Jurnalul de călătorie al lui **Ioan F. Pop**, un alt tip de jurnal, despre care avem pertinente observații făcute de Virgil Nemoianu, este un bun prilej de incursiune în interiorul ființei, deoarece destinațiile pitorești (Roma și Paris) sunt doar suportul extern al unor reflecții cvasi-filozofice pe teme precum viața sau moartea, timpul sau raportul eu-sine, eu-lume. Precaut, autorul avertizează, încă din titlu, cititorul de subiectivitatea cu care îmbracă *aventurile* sale romane sau pariziene, plasând evenimentele, mai mult interioare decât propriu-zis externe, într-o zonă marginală a lui „aproape închipuit”. Jocul feminin al seducției, instituit din titlu, se încheie rotund, rămânând la stadiul de aventură, ce lasă în urmă fericirea unei experiențe.

Analizele întreprinse nu trebuie să se oprească la cărțile tipărite. Chiar dacă nu există încă un control riguros asupra literaturii din spațiul cibernetic, avem astăzi acces la câteva zeci de mii de bloguri pentru o singură limbă, o imitație fidelă a jurnalului ce renunță la clauza confidențialității. Cu ajutorul internetului, ideile sunt exprimate cu rapiditate, răspândite repede și deschise oricărui tip de lectură. Feminine chiar dacă aparțin bărbaților, intimiste până la limita scăpării de sub control, jurnalele on-line, (blogurile), devin mărturia nevoii de (auto)exprimare, adaptată acestor timpuri (post)postmoderne și mărturia singurătății omului în mijlocul haosului din „secolul vitezei”. Coerente în fragmentaritatea lor, autentice și convențional sincere, sunt expresia individului în căutare de sine, dornic de a înțelege lumea în care trăiește, dar și de a fi înțeles de aceasta.

Luptând cu libertatea de manifestare transformată în regulă, oscilând între acceptare și refuz, jurnalul intim își continuă periplusul început cu sute de ani în urmă, stârnind interesul cititorului (de orice calibru), chiar dacă e deseori pus la colț, nevoit să accepte ironiile celor din jur, să militeze pentru drepturile sale și să se elibereze de etichete.

Încercarea noastră de a-l încadra într-o paradigmă a scriiturii feminine a vrut să demonstreze că este o structură atât de deschisă, încât i se pot aplica o multitudine de grile de lectură, fără a-i știrbi valoarea sau a modifica interesul cititorului, deplasând atenția de la formă la conținut (sau invers).

Construirea unei paradigme plecând de la controversa veche a dihotomiei masculin/feminin în literatură, a avut ca scop eliberarea cuvântului „feminin” de conotații sexuale, utilizând descoperiri din domeniul sociologiei, și valorificând toate discursurile despre „literatura feminină” din epoca interbelică încoace. Departate de a se vrea o lucrare în slujba oricărei forme de feminism, îmbinând elemente de psihologie, filozofie, lingvistică, sociologie, psihanaliză, fenomenologie și critică literară, *Jurnalul și paradigma scrisului feminin* și-a propus aplicarea unei grile personale de lectură, asupra unui gen literar permisiv, fără a impune o metodă, ci doar o perspectivă posibilă de abordare a unui text literar. Capitolul extins despre jurnalul intim, funcțiile și poetica sa au avut rostul de a demonstra, sintetic și pe urmele unor celebri diaristologi (mai ales din școala franceză), că jurnalul este literatură, chiar dacă scopul nu este unul declarat estetic. Metoda bachelardiană aplicată asupra poeziei, am extins-o asupra textului jurnalului, arătând cum, diaristul scos din lume, retras cu sine însuși, dă naștere unui text de factură feminină, în coordonatele trasate de psihanaliza jungiană, fără a fi neapărat femeie. Concluziile fiecărui capitol au arătat că textul jurnalului se pretează la o astfel de interpretare, prin urmare paradigma scrisului feminin ar putea cuprinde și alte genuri literare sau concret, anumiți scriitori sau anumite opere.

Astfel, demersul nostru deschide perspective de abordare a literaturii ce invită la un dialog interdisciplinar în care diferite științe coroborează descoperirile recente, supunând textul literar al oricărei perioade, unor lecturi (re)valorizante, incitante și diferite, evidențiind totodată achiziții culturale sedimentate de-a lungul timpului, prin schimbarea opticii aplicate asupra lor. *Paradigma scrisului feminin* rămâne una funcțională, atâta timp cât se acceptă faptul că feminitatea pe care o reliefează implică manifestări inconștiente ale eului creator, ce se suprapun întâmplător peste constructul social al feminității, eliberând conceptul de orice conotație sexuală.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. Bibliografia operei

1. **Cărtărescu**, Mircea, *Jurnal*, I, 1990 – 1996, II, 1997 – 2003, Editura Humanitas, București, 2007;
2. **Fântâneru**, Constantin, *Cărți și o altă carte*, Ediție critică, prefață, îngrijirea textului, note, bibliografie și indice de Aurel Sasu, S. C. Editura Minerva S. A., București, 1999;
3. **Petrescu**, Ioana Em., *Jurnal*, Pitești, Editura Paralela 45, 2005;
4. **Pop**, Ioan F., *Jurnal aproape închipuit*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2009;
5. **Rosetti**, C. A., *Jurnalul meu*, Ediție îngrijită și prefață de Marin Bucur, Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 1974;
6. **Sebastian**, Mihail, *Jurnal*, 1935-1944, Editura Humanitas, București, 1996;
7. **Voinescu**, Alice, *Jurnal*, Ediție îngrijită, evocare, tabel biobibliografic și note de Maria Ana Murnu, cu o prefață de Alexandru Paleologu, Editura Albatros, București, 1997;

II. Bibliografie critică generală

1. *** *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, Text cules și stabilit de Gheorghe Hrimiuc-Toporaș și Victor Durnea, Iași: Editura Polirom, 1998;
2. *** *Femei în lumea bărbaților*, Al doilea sex în 23 de episoade, Colecțiile **Cotidianul**, Literatura, Editura Univers, București, 2008;
3. **Aristotel**, *Metafizica*, I, București, Editura Academiei, 1965;
4. **Augustin**, Sf., *Confesiuni*, Traducere din latină, studiu introductiv și note de Gh. I. Șerban, Editura Humanitas, București, 1998;
5. **Bachelard**, Gaston, *Aerul și visele, Eseu despre imaginația mișcării*, În loc de prefață: *Dubla legitimitate*, de Jean Starobinski, Traducere de Angela Martin, Editura Univers, București, 1997;

6. **Bachelard**, Gaston, *Apa și visele, Eseu despre imaginația materiei*, Traducere de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1989;
7. **Bachelard**, Gaston, *Pământul și reveriile odihnei*, Eseu despre imaginația intimității, Traducere, note și prefață de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1999.
8. **Bachelard**, Gaston, *Pământul și reveriile voinței*, Traducere, note și prefață de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1998.
9. **Bachelard**, Gaston, *Poetica reveriei*, traducere din limba franceză de Luminița Brăileanu, prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;
10. **Bachelard**, Gaston, *Poetica spațiului*, Traducere de Irina Bădescu, Prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;
11. **Bachelard**, Gaston, *Psihanaliza focului*, Traducere de Lucia Ruxandra Munteanu, Prefață de Romul Munteanu, Editura Univers, București, 2000;
12. **Bahtin**, M, *Probleme de literatură și estetică*, Traducere de Nicolae Iliescu, Prefață de Marian Vasile, Editura Univers, București, 1982;
13. **Bahtin**, Mihail, *Problemele poeziei lui Dostoievski*, în românește de S. Recevschi, București: Editura Univers, 1970;
14. **Barthes**, Roland, *Plăcerea textului*, Traducere de Marian Papahagi, Postfață de Ion Pop, Editura Echinoc, Cluj, 1994;
15. **Barthes**, Roland, *Plăcerea textului*, traducere din franceză de Marian Papahagi, *Roland Barthes despre Roland Barthes, Lecția*, traducere din franceză de Sorina Danailă, Editura Cartier, Chișinău, 2006;
16. **Blanchot**, Maurice, *Spațiul literar*, Traducere și prefață de Irina Mavrodin, Editura Minerva, București, 2007;
17. **Boia**, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, București, Editura Humanitas, 2000;
18. **Boldea**, Iulian, *Metamorfozele textului (Orientări în literatura română de azi)*, Editura „Ardealul”, Târgu-Mureș, 1996;
19. **Boldea**, Iulian, *Teme și variațiuni*, Editura EuroPress Group, București, 2008;
20. **Bucur**, Marin, *C. A. Rosetti – mesianism și donquijotism revoluționar* – Editura Minerva, București, 1970;

21. **Burlacu**, Doru George, *Revenirea la Maiorescu (1963 - 1993)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997;
22. **Butler**, Judith, *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of „Sex”*, Routledge, New York, 1993;
23. **Butler**, Judith, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, Routledge, New York, 1999;
24. **C. A. Rosetti**, *Gânditorul. Omul*, Studiu, antologie și note de Radu Pantazi, Editura Politică, București, 1969;
25. **Câncea**, Paraschiva, *Mișcarea pentru emanciparea femeii în România, 1848 – 1948*, Editura Politică, București, 1976;
26. **Călinescu**, George, „Fals jurnal”, *Cronicile optimistului*, Editura Pentru Literatură, București, 1964;
27. **Călinescu**, George, Fals jurnal, Întocmit și prefațat de Eugen Simion, Editura Fundației PRO, București, 1999;
28. **Călinescu**, George, *Gâlceava înțeleptului cu lumea, Pseudojurnal de moralist*, I, (1927 - 1939), Editura Minerva, București, 1973;
29. **Călinescu**, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediția a doua, revăzută și adăugită, Ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1982;
30. **Călinescu**, Matei, *Cinci fețe ale modernității*, București, Editura Univers, 1995;
31. **Cărtărescu**, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Postfață de Paul Cornea, Editura Humanitas, București, 1999;
32. **Cioculescu**, Șerban, *Aspecte literare contemporane, 1932 – 1947*, Editura Minerva, București, 1972;
33. **Cioculescu**, Șerban, *Itinerar critic*, II și IV, Editura Eminescu, București, 1976 și 1984;
34. **Cistelean**, Al., *Aide – Mémoire, (Aspecte ale memorialisticii românești)*, Editura Aula, Brașov, 2007;
35. **Cistelean**, Al., *Diacritice*, Editura Curtea Veche, București, 2007;
36. **Compagnon**, Antoine, *Cele cinci paradoxuri ale modernității*, Traducere și postfață de Rodica Baconsky, Editura Echinoc, Cluj, 1998;

37. **Compagnon**, Antoine, **Seebacher**, Jacques, *Spiritul Europei*, Vol I, *Date și locuri*, Traducere de Claudiu Constantinescu, Vol. II, *Cuvinte și lucruri*, Traducere de Bogdan Udrea și Dan Stănescu, Vol. III, *Gusturi și maniere*, Traducere de Mihaela Zoicaș și Bianca Benteoiu, Editura Polirom, Iași, 2002;
38. **Condiția femeii în România secolului XX**, coordonatori Cosma Gizella, Țărău Virgiliu, Cluj – Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2002;
39. **Constantinescu**, Pompiliu, *Scrieri*, voi. 1-6. Ediție îngrijită de Constanța Constantinescu. Cu o prefață de Victor Felea, București: Editura Minerva, 1972;
40. **Cordoș**, Sanda, *Ce rost are să mai citim literatură?*, Editura Compania, București, 2004;
41. **Cordoș**, Sanda, *În lumea nouă*, Dacia, Cluj-Napoca, 2003;
42. **Cordoș**, Sanda, *Literatura între revoluție și reacțiune*, Problema crizei în literatura română și rusă a secolului XX, ediția a II-a adăugită, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2002;
43. **Cozea**, Liana, *Confesiuni ale eului feminin*, Pitești: Editura Paralela 45, Colecția Deschideri, 2005;
44. **Cozea**, Liana, *Cvartet cu prozatoare*, Oradea: Biblioteca Revistei Familia, 1997;
45. **Cozea**, Liana, *Dana Dumitriu, Portretul unei doamne*, cu o postfață de Nicolae Manolescu, Pitești: Ed. Paralela 45, Colecția Deschideri, Seria Universitas, 2000;
46. **Cozea**, Liana, *Exerciții de admirație și reproș - Hortensia Papadat-Bengescu* – Pitești: Editura Paralela 45, Colecția Deschideri, Seria Istorie literară, 2002;
47. **Cozea**, Liana, *Mozaic literar*, Editura Universității din Oradea, 2009;
48. **Cozea**, Liana, *Prozatoare ale literaturii române moderne*, Oradea: Biblioteca Revistei Familia, 1994;
49. **Crohmălniceanu**, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*. Ediție revăzută, vol. 1, București: Editura Minerva, 1972;
50. **Dămean**, Diana, *De la femeia – obiect la imaginea – identitate: reprezentări ale feminității în cultura de masă*, Iași, Editura Lumen, 2006;
51. **De Beauvoir**, Simone, *Al doilea sex*, Vol I – IV, ediția a treia, traducere și prefață vol. I, Delia Verdeș, traducere vol. II-IV, Diana Crupenschi, Editura Univers, București, 2006;
52. **De Beauvoir**, Simone, *La force de Choses*, vol. I, Gallimard, Paris, 1963;

53. **Derrida**, Jacques, *Diseminarea*, Traducere și postfață de Cornel Mihai Ionescu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1997;
54. **Derrida**, Jacques, *Scriitura și diferența*, Traducere de Bogdan Ghiu și Dumitru Țepeneag, Prefață de Radu Toma, Editura Univers, București, 1998;
55. **Descombes**, V., *Les institutions du sens*, Paris, Minuit, 1996;
56. **Dicționarul general al literaturii române**, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005;
57. **Dicționarul personalităților feminine din România**, coordonator George Marcu, Editura Meronia, București, 2009;
58. **Dicționarul scriitorilor români**, coordonare și revizie științifică Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, D – L, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998;
59. **Dragolea**, Mihai, *Arhiva de goluri și plinuri. Literatura fragmentară*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1998;
60. **Dragomirescu, Mihail**, *Scrieri critice și estetice*, Ediție îngrijită, cu note și comentarii de Z. Ornea, și Gh. Stroia, Studiu introductiv și tablou cronologic de Z. Ornea, Editura Pentru Literatură, București, 1969;
61. **Dumitriu Dana**, *Introducere în opera lui C. A. Rosetti*, Editura Minerva, București, 1984;
62. **Eco**, Umberto, *Opera deschisă*, Formă și îndeterminare în poeticile contemporane, prefață și traducere de Cornel Mihai Ionescu, Editura pentru literatură universală, București, 1969;
63. **Eliade**, Mircea, *Mitul reintegrării*, Editura Humanitas, București, 2003.
64. **Finance**, Joseph de, *L'Affrontement de l'Autre, Essai sur l'altérité*, Universita gregoriana, Roma, 1973.
65. **Foucault**, Michel, *A szexualitás története, I A tudás akarása, II A gyönyörök gyakorlása, III Törődés önmagunkkal*, Budapest, Atlantisz Kiadó, 1999;
66. **Foucault**, Michel, *Ce este un autor? Studii și conferințe*, Traducere de Bogdan Ghiu și Ciprian Mihali, Cuvânt înainte de Bogdan Ghiu, Postfață de Corneliu Bîlbă, Editura Ideea Design &Print, Cluj, 2004;

67. **Foucault**, Michel, *Hermeneutica subiectului*, Cursuri la Collège de France (1981 - 1982), Ediție îngrijită de Frédéric Gros, sub îndrumarea lui François Ewald și a lui Alessandro Fontana, traducere din limba franceză de Bogdan Ghiu, Editura Polirom, Iași, 2004;
68. **Freud**, Sigmund, *Opere*, Vol. III, *Psihologia inconștientului*, Traducere din limba germană de Gilbert Lepădatu, George Purdea, Vasile Dem. Zamfirescu, Verificarea traducerii și coordonarea terminologică, Roxana Melnicu, Editura Trei, București, 2000;
69. **Freud**, Sigmund, *Scrieri despre literatură și artă*, Traducere și note de Vasile Dem. Zamfirescu, Prefață de Romul Munteanu, Editura Univers, București, 1980;
70. **Frunză**, Mihaela, *Ideologie și feminism*, Editura Limes, Cluj – Napoca, 2004;
71. **Genette**, Gérard, *Figures I*, Paris, Editura du Seuil, 2000;
72. **Genette**, Gérard, *Figuri*, Selecție, traducere și prefață de Angela Ion, Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1978;
73. **Genette**, Gérard, *Introducere în arhitext, Ficțiune și dicțiune*, Traducere și prefață de Ion Pop, Editura Univers, București, 1994;
74. **Gengembre**, Gérard, *Marile curente ale criticii literare*, Traducere de Liliana Buruiană Popovici, Editura Institutul European, Iași, 2000;
75. **Gheorghiu**, Smaranda, *Inteligența Femeii*, Ediție îngrijită de P. G. Bârlea și Jozseph Pildner. Prefața de P.G. Bârlea, Ed. "Pildner & Pildner", Târgoviște, 2007;
76. **Ghiță**, Smaranda, *Lumi interioare - Jurnalul între document și ficțiune*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2009;
77. **Girard**, René, *Minciună romantică și adevăr românesc*, În românește de Alexandru Baci, Prefață de Paul Cornea, Editura Univers, București, 1942;
78. **Grünberg**, Laura, *(R)Evoluții în sociologia feministă*, repere teoretice, contexte românești, Iași, Editura Polirom, 2002;
79. **Hegel**, Georg Wilhelm Friedrich, *Fenomenologia spiritului*, traducere de Virgil Bogdan, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1965.
80. **Holban**, Ioan, *Literatura română subiectivă de la origini până la 1990. Jurnalul intim. Autobiografia literară*. Editura TIPOMOLDOVA, Iași, 2009;
81. **Holban**, Ioan, *O istorie a jurnalului literar românesc*, vol. I – II, Ediție și cuvânt înainte de Ioan Holban, Editura TIPOMOLDOVA, Iași, 2009;

82. **Ibrăileanu**, G., *Opere*, vol. 3. Ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru. Prefață de Al. Piru, București: Editura Minerva, 1976;
83. **Ionescu**, Eugen, *Nu*, Editura Humanitas, București, 1991.
84. **Iorga**, Nicolae, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea, De la 1821 înainte, În legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*, Vol. II, *Epoca lui M Kogălniceanu*, (1840 - 1848), Ediție și note de Rodica Rotaru, Prefață de Ion Rotaru, Editura Minerva, București, 1983;
85. **Iorga**, Nicolae, *Oameni cari au fost*, Editura „Cartea Moldovenească”, Chișinău, 1990;
86. **Iorgulescu**, Mircea, *Tangențiale*, București, Editura Institutului Cultural Roman, 2004;
87. *Istoria vieții private*, Volume coordonate pe Philippe Ariès și Georges Duby, Vol. I – X, Editura Meridiane, București, 1994 – 1887;
88. **Jaggar**, Alison M. și Iris Marion Young (ed.). *A Companion to Feminist Philosophy*. Malden: Blackwell, 1998;
89. **Jung**, C. G., *În lumea arhetipurilor*, trad. din l. germană, prefață, comentarii și note de Vasile Dem. Zamfirescu, București, Editura „Jurnalul Literar”, 1994;
90. **Jung**, C. G., *Opere complete, 1, Arhetipurile și inconștientul colectiv*, Traducerea din limba germană de Dana Verescu și Vasile Dem. Zamfirescu, editura Trei, București, 2003;
91. **Jung**, C. G., *Opere complete, 14/1, Mysterium Coniunctionis, Separarea și compunerea contrariilor în alchimie*, Traducerea din limba germană de Dana Verescu, editura Trei, București, 2005;
92. **Jung**, C. G., *Opere complete, 15, Despre fenomenul spiritului în artă și știință*, traducerea din limba germană de Gabriela Danțiș, editura Trei, București, 2003;
93. **Jung**, C. G., *Opere complete, 6, Tipuri psihologice*, Ediție revizuită și întregită, Traducere din limba germană de Viorica Nișcov, Editura Trei, București, 2004;
94. **Jung**, C. G., *Opere complete, 9, Aion, Contribuții la simbolistica sinelui*, Traducere din limba germană de Daniela Ștefănescu, Cuvânt înainte de Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Trei, București 2005
95. **Jung**, C. G., *Psihologie și alchimie*, vol. I, *Simboluri onirice ale procesului de individuație*, trad. de Carmen Oniți, București, Editura Teora, 1996;

96. **Jung, C. G.**, *Puterea sufletului*, Antologie, Texte alese și traduse din limba germană de dr. Suzana Holan, Prima parte: *Psihologia analitică*, temeieri, Editura Anima, București, 1994;
97. **Jung, C. G.**, *Puterea sufletului*, Antologie, Texte alese și traduse din limba germană de dr. Suzana Holan, A patra parte, *Reflecții teoretice privind natura psihismului*, Editura Anima, București, 1994;
98. **Kristeva, Julia**, *Geniul feminin*, Vol.I, *Viața, Hanna Arendt sau acțiunea ca naștere și ca straniețate*, traducere de Beatrice Stanciu, Postfață de Caius Dobrescu, Pitești, Editura Paralela 45, 2004;
99. **Kristeva, Julia**, *Geniul feminin*, Vol.II, *Nebunia, Melanie Klein sau matricidul ca suferință și creativitate*, Traducere din limba franceză de Nicolae Baltă, Postfață de Caius Dobrescu, Pitești, Editura Paralela 45, 2005;
100. **Lăzărescu, Gheorghe**, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, Editura Minerva, București, 1983;
101. **Le Rider, Jacques**, *Jurnale intime vieneze*, Traducere din limba franceză și prefață de Magda Jeanrenaud, Editura Polirom, Iași, 2001;
102. **Le Rider, Jacques**, *Modernitatea vieneză și crizele identității*, Traducere de Magda Jeanrenaud, Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza” 1995;
103. **Lejeune, Philippe**, *On Diary*, edited by Jeremy D. Popkin & Julie Rak, Katherine Durnin, Translator, A biography monograph, Published for the Biographical research center by the University of Hawai’I Press, 2009;
104. **Lejeune, Philippe**, *Pactul autobiografic*, București, Traducere de Irina Margareta Nistor, București, Editura Univers, 2000;
105. **Lexicon feminist**, editori Otilia Dragomir, Mihaela Miroiu, Iași, Editura Polirom, 2002;
106. **Lovinescu, E.**, *Istoria civilizației române moderne*, I, 1924
107. **Lovinescu, E.**, *Istoria literaturii române contemporane, 1907 - 1937*. Postfață de Eugen Simion, București: Editura Minerva, 1989;
108. **Manolescu, Nicolae**, *Arca lui Noe, Eseu despre romanul românesc*, Editura 100+1 Grammar, București, 1999.

109. **Manolescu**, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, 5 secole de literatură, Editura Paralela 45, Pitești, 2008.
110. **Marian**, Rodica, *Identitate și alteritate*, București, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, 2005;
111. **McDonald**, Kevin, *Culture of Critique*, Rutgers University Press, New Jersey, 2004, p. 16;
112. **Melinescu**, Gabriela, *Jurnal suedez I (1976-1983)*, București, Editura Polirom, 2003;
113. **Micu**, Dumitru, *În căutarea autenticității*, vol. II, București, ed. Minerva, 1992;
114. **Mihăieș**, Mircea, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*, Ediția a II-a revăzută, Editura Polirom, Iași, 2005;
115. **Mihăieș**, Mircea, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*, Timișoara: Editura Amarcord, 1995.
116. **Mihăieș**, Mircea, *De veghe în oglindă*, Editura Cartea Românească, București, 1988.
117. **Mincu**, Marin, *Textualism și autenticitate*, Constanța, Editura Pontica, 1993;
118. **Miroiu**, Mihaela, *Drumul către autonomie*, Teorii politice feministe, Iași, Editura Polirom, 2004;
119. **Miroiu**, Mihaela, *Gândul umbrei. Abordări feministe în filosofia contemporană*, București: Editura Alternative, 1995;
120. **Miroiu**, Mihaela, *Neprețuitele femeii*, Publicistică feministă, Iași, Editura Polirom, 2006;
121. **Miroiu**, Mihaela. *Convenio: despre natură, femeii și morală*. Iași: Polirom, 2002;
122. **Montaigne**, Michel de, *Eseuri*, vol I, Traducere de Mariella Seulescu, Prefață, tabel cronologic și note de Ludwig Günberg, Biblioteca Pentru toți, Editura Minerva, București, 1984;
123. **Moraru**, Cornel, *Obsesia credibilității*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1995;
124. **Negrici**, Eugen, *Iluziile literaturii române*, Editura Cartea Românească, București, 2008;
125. **Netea**, Vasile, *C. A. Rosetti*, Editura Științifică, București, 1970.
126. **Nietzsche**, Friedrich, *Ecce, homo*, În românește de Mircea Ivănescu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994;
127. **Oproiu**, Ecaterina. *3x8 plus infinitul*. București: Eminescu, 1975;
128. **Ortega y Gasset**, José, *Dezumanizarea artei*, Traducere din spaniolă, prefață și note de Sorin Mărculescu, editura Humanitas, București, 2000;

129. **Papu**, Edgar, *Călătoriile Renașterii și noi structuri literare*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1967;
130. **Pascal**, Blaise, *Cugetări, (Texte alese)*, Traducere note și comentarii: Ioan Alexandru Badea, Prefață Romul Munteanu, Editura Univers, București, 1978;
131. **Perpessicius**, Dimitrie Panaitescu, *Opere 7, Mențiuni critice*, Editura Minerva, București, 1975;
132. **Petraș**, Irina, *Feminitatea limbii române, Genosanalize*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2002;
133. **Petrescu**, Liviu, *Poetica postmodernismului*, Ediția a II-a, Editura Paralela 45, Seria Deschideri, Pitești, 1998.
134. **Petrescu**, Liviu, *Romanul condiției umane*, București: Editura Minerva, 1978;
135. **Platon**, *Opere, VI*, Ediție îngrijită de Constantin Noica și Petru Creția, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1989;
136. **Platon**, *Platón összes művei*, Második kötet, Európa Könyvkiadó Budapest, 1984;
137. **Podoabă**, Virgil, *Fenomenologia punctului de plecare*, Editura Universității Transilvania din Brașov, 2008.
138. **Podoabă**, Virgil, *Metamorfozele punctului. În jurul experienței revelatoare*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004.
139. **Popovici**, Dumitru, *Studii literare, II*, Romantismul românesc, Ediție îngrijită și note de Ioana Em. Petrescu, Editura Dacia, Cluj – Napoca, 1974;
140. **Protopopescu**, Al., *Romanul psihologic românesc*, ediția a II-a, cu o postfață de Vasile Andru, Colecția DESCHIDERI, seria UNIVERSITAS, Editura Paralela 45, Pitești, 2000;
141. **Rousseau**, J. J., *Confesiuni*, I, II, Traducere și prefață de Pericle Martinescu, III, *Visările unui hoinar singuratic*, traducere de Mihai Șora, Editura Pentru Literatură, București, 1969;
142. **Sebastian**, Mihail, *De două mii de ani. Cum am devenit huligan*, București, ed. Humanitas, 1990;
143. **Sebastian**, Mihail, *Eseuri, cronici, memorial*, București: Editura Minerva, 1972;
144. **Sebastian**, Mihail, *Itinerar spiritual francez*, București, ed. Hasefer, 2007;

145. **Simion** Eugen, *Dimineața poezilor – Eseu despre începuturile poeziei române* – Editura Cartea Românească, București, 1980;
146. **Simion**, Eugen, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. I *Există o poetică a jurnalului?*, vol. II, *Intimismul european*, vol. III, *Diarismul românesc*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001;
147. **Simion**, Eugen, *Genurile biograficului*, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2002;
148. **Simion**, Eugen, *Întoarcerea autorului, Eseuri despre relația creator – operă*, Editura Cartea Românească, 1981;
149. **Simion**, Eugen, *Sfidarea retoricii*, Editura Cartea Românească, București, 1985;
150. **Simonet-Tenant**, Françoise, *Le journal intime. Genre littéraire et écriture ordinaire*, Paris, Édition Nathan, 2001;
151. **Starobinski**, Jean, *Relația critică*, Traducere Alexandru George, Prefață, Romul Munteanu, Editura Univers, București, 1974;
152. **Starobinski**, Jean, *Textul și interpretul*, Traducere și prefață de Ion Pop, Editura Univers, București, 1985;
153. **Stevens**, Anthony, *Jung*, traducere de Oana Vlad, Editura Humanitas, București, 1996;
154. **Stoller** Robert, *Sex and Gender: On the Development of Masculinity and Femininity*, Science house, New York City, 1968;
155. **Stoller**, Robert, *Recherches sur l'identité sexuelle*, traducere în franceză de M. Novodorski, Paris, Gallimard, 1978;
156. **Thibaudet**, Albert, *Reflecții*, I, traducere de Georgeta Pădureleanu, București, Editura Minerva, 1973;
157. **Touraine**, **Alain**, *Lumea femeilor*, traducere din limba franceză de Magda Jeanrenaud, Grupul Editorial Art, București, 2006;
158. **Tudor Anton**, Eugenia, *Ipostaze ale prozei*, București: Editura Cartea Românească, 1977;
159. **Țopa**, Tudor, *Încercarea scriitorului*, Pitești, Editura Paralela 45, 2001;
160. **Uricariu**, Doina, *Ecorșeuri*, București: Editura Cartea Românească, 1989;
161. **Ursa**, Anca, *Metamorfozele oglinzii, Imaginarul jurnalului literar românesc*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006;

162. **Ursa**, Mihaela, *Optzecismul și promisiunile postmodernismului*, Editura Paralela 45, Colecția Debut, seria Eseuri, Pitești, 1999;
163. **Vianu**, Tudor, *Figuri și forme literare (Din psihologia și estetica literaturii subiective)*, Editura Casa Școalelor, București, 1946;
164. **Vulcănescu**, Mircea, *Dimensiunea românească a existenței*, București, 1991;
165. **Whithworth**, Michael, *Virginia Woolf*, Oxford University Press, 2005;
166. **Woolf**, Virginia, *Eseuri alese*, Vol I. *Arta lecturii*, Traducere din limba engleză, selecție, prefață și note, Monica Pillat, Editura Rao, București, 2005;
167. **Woolf**, Virginia, *Jurnalul unei scriitoare*. în românește de Mihai Miroiu, Editura Univers, București, 1980;
168. **Wright** Elizabeth, *Psychoanalytic Criticism*, Routledge, England 1984;
169. **Zaciu**, Mircea, Marian Papahagi, Aurel Sasu, coordonare și revizie științifică, *Dicționarul scriitorilor romani*, R-Z, București, ed. Albatros, 2002.
170. **Zaharia-Filipaș**, Elena, *Studii de literatură feminină*, Editura Paideia, București, 2004;
171. **Zamfir**, Mihai, *Cealaltă față a prozei*, Editura Eminescu, București, 1988;

III. În periodice

„A Nő”, Feminista folyóirat, Budapest, 1914
 „Caiete critice”, nr. 1-2/1987 (*Literatură și confesiune*)
 „Caiete critice”, nr. 3-4/1986 (*Jurnalul ca literatură*)
 „Secolul 21”: *Alteritatea*, nr. 1-7, 2002.

1. **Balotă**, Nicolae, *Henriette Yvonne Stahl. Între zi și noapte*, „România literară ” 4, nr 14, 1 aprilie 1971, p. 14 – 15;
2. **Bexheft P. Lilly**, *Francia feminizmus*, „A Nő és a társadalom”, Folyóirat, Szerkeszti Bedy-Schwimmer Rozsa, Budapest, 1912, marcius 1, VI. Evfolyam, 3 szam, 44 oldal;
3. **Borbely**, Ștefan, *Ironii, jocuri, șăgălnicii*, în „Familia”, Nr. 2, Februarie, 2001, pag.45;

4. **Câncea**, Paraschiva, *Începuturile luptei pentru emanciparea femeii în România*, în „Studii și articole de istorie”, V, 1963, pp. 295-296;
5. **Carandino**, N., *O doamnă a literelor*, „Contemporanul”, nr. 23, 1 iun. 1984, p. 13;
6. **Cioculescu**, Șerban, C. A. *Rosetti poet?*, în „România literară”, nr. 52, 1970;
7. **Constantinescu**, Pompiliu, *Mircea Eliade: Șantier*, în „Vreamea”, an VIII, nr. 392, 16 iunie, 1935;
8. **Doinaș**, Ștefan Augustin, *Eu și Celălalt* în ”România literară”, nr. 37, 1991.
9. **Doinaș**, Ștefan Augustin, *Tipurile alterității* în “România literară”, nr.39, 1991.
10. **Langerlöf**, Zelma, *Conferencia*, „A Nő és a társadalom”, Folyóirat, Szerkeszti Bédy-Schwimmer Rozsa, Budapest, júnus 13, 1911, Augusztus 1, V Evfolyam, 8 szam, 127 oldal;
11. **Nemoianu**, Virgil, *Resursele jurnalului de călătorie*, în „Scânteia”, 29 octombrie, 1967, p. 4.
12. **Pavel**, Dora „Apostrof”, an IV, nr. 6, 1993, p. 3;
13. **Petraș**, Irina, *Spații clujene*, în „Saeculum”, nr. 5-6, 2006;
14. **Petroșel**, Dana, *Omul de dincolo de nume* în „Convorbiri literare”, Nr. 9 / septembrie 2005;
15. **Sălcudeanu**, Nicoleta, *Retina lui Orfeu* în „Cuvântul”, Nr. 3 (333), Aprilie, 2005;
16. **Sora**, Simona, *Regimul artelor și munițiilor, Puzzlecturi*, în „Dilema veche”, Anul III, nr.112 - 23 martie 2006;
17. **Théry**, Irène, *Diferența de gen: o abordare relațională a chestiunii de gen*, fragmente din cadrul conferinței *L'Europe: nouveaux enjeux, nouvelles recherches*, în „Observator cultural” nr. 464, martie, 2009.
18. **Vasilache**, Simona, *Cota de avarie* în „România Literară”, nr 4, 2005;

Bibliografie electronică

1. www.fabula.org (Site de teorie a literaturii și de actualitate a studiilor literare.)
2. **Error! Hyperlink reference not valid.** (Site administrat de Philippe Lejeune)
3. www.utoronto.ca (Site-ul Societății Virginia Woolf din Marea Britanie)
4. **Error! Hyperlink reference not valid.** Peace University Press)
5. www.viriniawoolfsociety.co.uk (Site-ul Societății Internaționale Virginia Woolf)
6. www.online-literature.com/virginia_woolf
7. <http://www.britannica.com/>(Enciclopedia Britannica,)